

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1544. Soc. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

nova spes conceperat non vulgares. Erat jam Compluti Aprili mense. Quæ; & quanta illic annis sequentibus gesserit; ut fundaverit Societatis Collegium sapientissimorum virorum Seminarium, nullus est, qui nescit, nisi omnino in nostris Annalibus peregrinus. Nec parva gloria Conimbricensi accedit Collegio, quod inde tanti operis primus author, & conditor sit profectus. Profuit valetudini patrium Cœlum, & capit ipse operam dare Grammaticæ præceptoribus, quippe alias præter elementa litteras ignorabat.

Annus 1544. Soc. 5.

I.

Multi ingre-
diuntur Socie-
tatem,

Primi menses anni novis incolis non parum auxere Collegium. 15. Januarii Societatem nostram ingressus est Franciscus Vicira natus Arrudæ, Missionarius Indicus. 25. Franciscus Perius viro sancto Xaverio magnopere commendatus. 1. Februarii Antonius Monisius de nobilitate præcipua, qui post turpem è Societate fugam in se reversus Romæ obivit in D. Ignatii complexu. 7. Gonsalus Valæus Mellus stemma nobile, res, & spes maximas contempsit. Præter hos accrevère septem, quorum præter nomen nulla memoria est super.

Per Lusita-
num Regem
Societas in-
greditur Ca-
stellam,

2. Avebat ardentissimè S. P. Ignatius Societatem videre in dominiis Regis Catholici propagatam. Nec minùs id cupiverat Rex Joannes, quem, vel ipso Ignatio teste, Societas parentis instar venerabatur. Nupsit Philippo, Principi Maria Regis filia. Non poterat affulgere commodior opportunitas. Idcirco Rex per Simonem, & per suum Legatum Romæ degentem petiit ab Ignatio, sibi mitteret è primis Sociorum alterutrum, vel Laynium, vel Fabrum, & simul Joannem Aragonium, & Alvarum Alphonsum Sacerdotes, olim domesticos Mariæ, & Joannæ: utraque filia erat Caroli V. Imperatoris.

3. Electus fuit Petrus Faber, qui tamen, quoniam in Germania cum Poggio Nuncio Apostolico versabatur negotiis magni momenti expediendis intentus, non poterat itineri se protinus dare. Ubi Rex Joannes intellexit ex Simone mentem Ignatii circa nostros in Castellam mittendos, doluit vehementer id primum sibi innotuisse, postquam jam filia suæ arbitrum conscientia nominasset. Erat quidem Serenissimæ in votis, ut id munus Magistro Simoni conferretur; sed obstitit, quò minùs id peteret, reverentia parentis, cui sciebat Simonem adedò esse charum, & pretiosum, ut eum ægrè fineret à se avelli.

Franciscus
Strada cum
aliis à Fabro
mittitur in
Lusitaniam.

4. Faber ubi se negotiis liberavit, festinavit Lovanium. Magnos illic inter Academicos ciebat animorum motus tum ipse, tum suis concionibus noster Franciscus Strada. Plures, contemptâ sæculi vanitate, Societati dedere nomen. Stradâ Duce, missi sunt Conimbricam undecim, selecti omnes, non pauci Magisterio in Academia insignes: Petrus Faber Hallensis in Theologia Baccalaureus Concionator; Didacus Looftius Rhetoricæ, ac Dialecticæ, Magister Boenus Canonicus Ethicæ Professor. Joannes Covillonius, quem postea ut Tridentino Concilio assisteret, in suum Theologum Dux Bavarie elegit. Leonardus Kesselius. Maximilianus Capella. Daniel Donderamunda. Cornelius Vistaveus. Thomas Poghius. His adjunxit Faber Andreæm Oviedum, qui in fama Sanctitatis obiit Æthiopie Patriarcha, & Mosen Joannem, quos secum ipse Lovanium adduxerat.

Joannes Beria,

5. Vix Coruniæ in Gallæcia sunt expositi. Confluit undique populus novos advenas videndi cupidine. Franciscus Strada non sinebat opportunam elabi occasionem, confisus in DEUM, in Nomine Domini misit retia, ferventer ad circumfusam turbam perorat: nec eum spes fefellit: in sua retia inclussit Joannem Beriam Canonicum, qui, suis omnibus relictis, Nostros Conimbricam secutus, vale mundo, se totum dedit Societati, & Apostolicis laboribus plurimum Indorum salutem promovit.

4. Decima

6. Decimâ sextâ Februarii Conimbricam sunt ingressi. De Strada, licet Stradæ humilitas, facris ordinibus nondum initiato, insolita tamen magni nominis fama prævolavit. Peculiaribus ubique religiosæ charitatis officiis erant excepti. Per id tempus succedanea opera Socii foras efferebant domus purgamenta. Ut erant demissionis studiosissimi, felices inter dies numerant illos, quibus ea fors ipsis obtingebat. Strada novus hospes mandat sibi idem humilitatis ministerium, seque aliis laboris locum adjungit. Hujus profundæ humilitatis exercitio vir ille omnino magnus adhuc majora jecit & virtutis, & crescentis in dies existimationis fundamenta.

7. Conimbricensi Collegio Rector præficitur Martinus de S. Cruce, dum Didacus Miro, sic jubente Ignatio, Valentiam concedit, in ea urbe & reg-
no initium Societati facturus, cum Antonio Monisio, Jacobo Romano, & Francisco Rozas Castellano. Stradæ interim concionandi munus, onusque à Simone imponitur. Primus è nostris verbum DEI Conimbricensibus prædicavit. Lætis admodum auspiciis: quâlibet Quadragesimæ Dominicâ bis è sacro pulpito dixit ad concionem. Reliquit scriptum P. Franciscus Aranjus ex antiquioribus hujus Provinciæ, Stradam, quod Sacerdos non esset, non superpelliceo, sed communi pallio in concionibus suis utum. Verùm etiam Sacerdos non esset, vix tamen explicari potest concursus audientium. Necessum erat eligere amplissimam in Regis palatio aulam, quæ numerum capere posset auditorum. Habuit Strada illud prorsus divinum, ut, cum adversus malos mores fulminaret, mirum in modum incenderet, quoque vellet, animos inclinarer. Hic Stradæ plausus magno deprexis nostris rebus præsidio fuit: Academicis namque, quibus antea derelicti, capimus esse admirationi.

8. Intra decem mensium spatium, ex quo cepit Strada concionari, præter complures alios, flos Academiæ quindecim præcellentis ingenii juvenes nostram familiam auxere Joannes Dicius Belga. Balthasar Nunius. Antonius Quadrius, sanguine non minus, quàm virtutibus illustris. Georgius Serranus, postea in Eborensi Academia primus Theologiæ Professor. Didacus Vieira Madeirensis, vir obedientiæ tam cæcæ, ut à Rectore jussus se in sacello DEO commendare, preces suas per totam noctem in alteram usque diem continuârit, donec Rector id observaret. Antonius Gomius Doctor Theologus, felix, si magnas dotes æquasset humilitate, ob cujus defectum à S. Xaverio è Societate exurbatus. Valerianus Mendesijs, antea Christophorus, in sacris concionibus habendis igneus, & animarum Zelator. Verbo indies adeo crescebat Sociorum numerus, ut centesimum, quem Rex alere constituit, explerent, ac proinde Simon ad P. Ignatium litteras dederit, rogans, ne ex aliis regionibus novas copias substituat. Ideo & ædes sacra, & domus nostra ampliorem formam induit.

9. Augusto mense, die Bartholomæo Apostolo Sacra Petrus Faber ap- pulit Ulysiponem: inde Eboram, & hæc tandem est Conimbricam profectus, antequam, ut erat constitutum, æstivo calore remittente, Maria Regis filia eò proficiscatur. Ibi à Rege, & Simone, ac Antonio Araozio multis benevolentia signis, in posteriore loco communi omnium sociorum solatio est exceptus. Reverfus ægrotavit Ulysipone, ut vult Tellius noster; vel Eboræ, ut scribit Orlandinus, quod id temporis Reges residerent Eboræ, cui urbi Rex Joannes adeo addictus erat, ut communi famâ Eborensem Regem compellerent. Ut res accidit: Faber valetudinis causâ nequivit, mitigato æstu, Serenissimam Infantem, ut statutum erat, comitari.

10. Id videtur è Regis voto evenisse. Spectata enim Fabri comitas, mores amabiles, & nota probitas, ac prudentia ita Regis animum occuparunt, ut Araozium in Castellam dimittens, Fabrum tamen in Lusitania constituerit retinere. Vere appetente, Conimbricam abiit Araozius, deinde Almeirinum, Ulysiponem, & Eboram. Ubique locorum, velut missus è cælo Numinis inter-nuntius, è sacro pulpito audiebatur. Vir erat verbo potens, & opere, & ut

Antonius Franco.

B 2

S. Ig-

S. Ignatium arcto affinitatis gradu contingebat, ita etiam gloriae Dei propagandae Zelum æmulabatur: præclaris naturæ dotibus sociavit virtutem, & in rebus agendis prudentiam non vulgarem. Hinc promeritus, ut eundem in Castellæ regnis, veluti Societatis nostræ, & Christianæ fidei columnen veneremur.

Faber redit
Conimbricam.

Joannes Nunnus, & Emmanuel Nobrega ineunt Societatem.

Procella adversus Simonem, & Societatem.

11. Interim Faber Conimbricam rediit, partim ut valetudini suæ melius consulere, partim ut Collegii res, & statum lustraret. Profuere multum ejusdem commoratio cum domesticis, tum externis. Reliquos inter conversationis suæ fructus numerat Joannem Nunnium, postea Æthiopiarum Patriarcham; & Emmanuelem Nobregam, virum ingenio, & virtutibus præcellentem, dein primum per Brasiliam Provinciam: utrique, ut Societatis institutum amplecterentur, author fuit.

12. Hactenus Societas secundis ventis navigabat in Lusitania. Hoc anno sæva tempestas repente est exorta. Dimisit è nostra domo P. Simon hominem religiosæ pacis turbatorem: illius frater nomine Fernandus id tulit ægerri-mè. Quare unà cum expulso non contentus, & Simonis & universæ Societatis famam libellis, & criminationibus, linguâ & calamo obscurabat; insuper violas etiam, & sacrilegas manus injecit Simoni. Inviecto animo, & religiosâ modestiâ pertulit omnia vir Deo plenus. Non tamen Rex optimus distulit vindictam. Supplex Regi accedit Simon, ut reis parceret; delictum gravissimum per ignorantiam facti minuere contendit. Justam quidem Regis indignationem nonnihil flexerat: impetrare tamen non potuit, quin è regno Lusitaniæ proscripti perpetuo exilio mulctarentur.

Exercitia obedientiæ, ac propriæ demissionis.

13. Morante Simone à natalitiis Domini ad majorem hebdomadam Conimbricæ, visum inardere Collegium novâ divini Spiritus flammâ. Ut mentes assidentes, dum corpus cibo reficiunt, sacrâ etiam lectione mens & animus pascuntur. Contigit, ut ex opere Joannis Climaci *Scala Cæli* dicto veterum in eremo Patrum virtutes recenseret anagnostes. Simon ad eorum imitationem socios hortatur, atque ut alternis hebdomadis alterno obedientiæ, & humilitatis exercitio, jam imperantis alter, jam alter obsequentis personam sustineat. Pulchrum inter Socios certamen, & dignum DEO erat spectaculum. Nec ille tot ardua poterat imperare, quin alter plura, & difficiliora exequi desideraret. Videbantur omnes nihil aliud, quàm impropria Christi sitire, nullâ prætermisâ occasione, vel studio virtutis.

14. Non patiebatur se igneus ille fervor, & demissionis studium domesticos inter parietes coarctari, quin se in publicum effunderet. Nam sumptis vilissimis indumentis, & galeris parvulis valde attritis per mediam urbem ivere ad Mondam fluvium, ac plenis amphoris humero impositis domum reversi. Multo risui fuerant quibusque obviis. Id temporis ad sancta opera foras prodire, etiam Rectore incerto, tam absconum non erat, atque hodie. Tamen ubi id cognovit Simon, severè reprehendit: esse optima, aiebat, desideria serviendi Deo, sed ordinanda à moderatore, non cujusque arbitrio. Si belli ardores militum à Duce non temperentur, ab ipsoque regantur, sæpe magis nocere, quàm prodesse.

Judicium Doctoris Navarri de Nostris.

15. Juvat hic loci celeberrimi Doctoris Martini Aspilcueta Navarri judicium referre de virtute, & abnegatione nostrorum, quàm honorificè vir ille æquè religiosus, ac sapiens per id tempus de Conimbricensi Societatis Collegio senserit, & scripserit, scriptumque reliquerit posteritati. Quæsitum arcanâ fide ab illustribus sanctioris Consilii viris, quid sentiremus, quid ominaremur de nova Societate? Optima quæque nos de illa judicare, augurari maxima quæque candidè exposuimus, imò auctas esse spes nostras ex iis, quæ vidimus, quæque integro septennio in primo Societatis Collegio Conimbricensi observavimus, & prodigiorum instar attoniti & venerabundi suspeximus. Nulla quidem tum in contrarium, quia primo totius ordinis Collegio, extabant regulæ, quibus aliàs in sacris familiis humana frænatur libertas. Centenis plures in Collegio numerabantur, quibus victum, aliæque necessaria Rex optimus largè subministrabat.

Ea

Ea fruebatur libertate, quâ juvenus sæcularis, ita quidem ut solus quisque nec petita etiam facultate, domo prodire in publicum posset, quò liberet, ad quæque pietatis opera, quæ Spiritus Domini dictabat. Invitabant omne genus hominum sine discrimine personarum sexus utriusque, tum ut bonos in virtutis studio stabiliarent, tum ut impios à malo arcerent. Erant illi quidem invis, & exosi omnibus, Ecclesiasticis, & Sæcularibus, Monachis, & Sanctimonialibus, & quisque illos livido intuebatur oculo, quisque eorum dicta, factave curioso obtutu observabat, omnes ferè gressus eorum dinumerabant, pedumque dimensurabant vestigia: nunquam tamen ab ullo hominum, etsi plurimi sint oculati censores, & ad judicandum prompti, & ad detrahendum propensi, illorum vitam, morèsque carpi audivi, vel reprehendi, ita ut nec labem vitii, nec umbram mali in eisdem fuerit observare. Nonnulli id solum cavillabantur, quòd nimum severè carnem suam excruciant, nimum honorem suum, suorumque, ac famam, & nominis æxistimationem prodigunt: alii, quòd nimum vilibus uterentur indumentis; officia quælibet quantumvis abjecta, & humilia domi, forisq; obirent; mundi vanitatem, vitæ breviteratem continuò die, ac nocte declamarent. Quæ tamen profectò, si æquà trutinà ponderentur, non vituperio, sed laude potius digna sunt, & commendatione. Hoc testimonium publicum dare volumus, & debuimus primò ad majorem DEI, & D. N. JESU Christi gloriam, cujus nomine hæc Societas gloriatur. Quæ omnino in se verum esse ostendit, quod refertur in Glossa cap. *Nisi cum pridem*.

Tu spiras, ubi vis; tu munera dividis, ut vis.

Scis, cui das, quod vis, quantum vis; tempore quovis.

Secundò, ut intelligant, & sciant, inter cuncta alia ejusdem Societatis Collegia, quæ mirâ celeritate per totum orbem Christianum sunt excitata, quanto miraculo florere cepit primum omnium Collegium Conimbricense, quondam magnificentissima Lusitanorum Regum aula, nunc florentissima Academia. Postremò, ut meminerint, quantum satagere debeant, ut semper bonum nomen & famam in angustiis illis natalibus & initiis acquisitum indies magis, ac magis augeant, curentque diligenter, ut finis principio respondeat. Hactenus Doctoris clarissimi laudabile de rebus nostris testimonium.

16. Sacra divi Brunonis familia singularem suam erga nostrum ordinem benevolentiam testatam fecit datis ex Generali Ordinis Conventu ad Ignatium litteris, quibus minimæ Societati nostræ totius Sanctissimi illius Ordinis merita peculiari quâdam ratione. Videbatur id meritis fuisse singularis ille affectus, ac veneratio, quâ Ignatius unâ cum omnibus filiis suis ubique terrarum sanctissimam illam familiam prosequatur. Quam mutuam piorum operum participationem inter hanc, multasque alias familias sacras Societas universa in quinta Congregatione Generali Decreto 26. constabilitam voluit.

Annus 1545. Soc. 6.

I.

Petrus Faber hæcenus magno nostrorum, & externorum commodo Conimbricæ commoratus, Eboram revertitur, acturus cum Rege de sua perfectione. Sacras reliquias, quas è Germania secum attulerat, duo videlicet Virginum & Martyrum è divæ Ursulæ Societate Crania, donavit Regibus. Ipse Faber in ara Sacelli aulici reponere est jussus. Alia verò similia sacra Lipsana Sociis Conimbricensibus per Stradam submisit, illisque annum earundem cultum commendavit. Fideliter id præstitere Conimbricenses, sacris his pigmentis mirificè recreati, atque ut tunc dies Virginibus iis sacra concione, jubilatione, & diversi generis poematis celebrari ceperat, ita in præsentem usque diem peculiaribus pietatis officiis Sacras easdem Virgines prosequuntur.

2. Non exiguum expertus est Faber difficultatem, ut obtineret à Rege veniam, in Castellam discedendi. Patet id ex litteris Eboræ datis mense Martio; proficiscitur.

B 3

Faber cum Araozio Valisoleto proficiscitur.